

GEOGRAFIYA DARSLARIDA “YOQILG‘I SANOATI” MAVZUSINI O‘QITISHNING INTERFAOL USULLARI

Abdinazarova Xidoyatxon Oripovna
dotsent, g.f.f.d. (PhD) QDPI

Annotatsiya

Maqola 8-geografiya darslarida interfaol ta’lim texnologiyalarni qo‘llashga bag‘ishlangan. Jumladan, “Yoqilg‘i sanoati” mavzusini o‘quvchilar ongiga singdirishda interfaol ta’lim texnologiyalarni qo‘llash usullari o‘rganilgan.

Tayanch so‘zlar: interfaol texnologiya, Assesment, yoqilg‘i sanoati, hududiy tarkib, gaz sanoati, neft sanoati, ko‘mir sanoati.

ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ТЕМЫ «ТОПЛИВНАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ» НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ

Аннотация

Статья посвящена использованию интерактивных образовательных технологий в 8-м классе географии. В частности, изучались методы использования интерактивных образовательных технологий для внедрения в сознание студентов темы «Топливная промышленность».

Ключевые слова: интерактивные технологии, оценка, топливная отрасль, региональное содержание, газовая промышленность, нефтяная промышленность, угольная промышленность.

INTERACTIVE METHODS OF TEACHING THE TOPIC “FUEL INDUSTRY” IN GEOGRAPHY LESSONS

Annotation

The article is devoted to the use of interactive educational technologies in 8th grade geography. In particular, methods of using interactive educational technologies to introduce the topic “Fuel Industry” into the minds of students were studied.

Keywords: interactive technologies, assessment, fuel industry, regional content, gas industry, oil industry, coal industry.

Kirish

Hozirgi paytda pedagoglar zimmasiga ilm-fan, texnika va texnologiyaning shiddat bilan rivojlanayotganligi o‘sib kelayotgan yosh avlodni yuksak tafakkurli, keng dunyoqarash va yuqori bilimli, malakali kadrlar etib tarbiyalash kabi juda ulkan vazifalar yuklanmoqda. Bu borada, Prezident Sh.M.Mirziyoyev tomonidan 2023 yilni “Insonga e’tibor va sifatli ta’lim yili” deb e’lon qilinishi ham bejizga emas [1]. Bu esa, har bir O‘zbekistonlik o‘qituvchi - pedagoglardan tinmay o‘z ustida ishlash va izlanishni talab qiladi va ayni paytdagi ta’lim jarayonidagi dolzarb masalalardan biri sanaladi.

Asosiy qism. Ma’lumki, geografiya darslarida mavzuning murakkabligi, o‘quvchining yoshi, tayyorgarligi va o‘zlashtirish iqtidorini hisobga olib pedagogik texnologiyalarni muntazam tadbiiq etib borish maqsadga muvofiqdir. Chunki doimiy ravishda ta’lim texnologiyalarini u yoki bu turini maktabgacha, umumiy o‘rta (tayanch), professional va oliy ta’lim muassasalarida o‘qitilayotgan geografiya fanlarning mavzusiga mos va xos holda tanlanishi o‘quvchilarni dars jarayonidagi faolligini yanada oshiradi.

Umumiy o‘rta ta’lim maktablari 8-sinf geografiya darsligi o‘quvchilarga O‘zbekiston iqtisodiy va ijtimoiy geografiyasi to‘g‘risida bilimlar bilan qurollantiradi. Mazkur kurs asosan ikki qismdan iborat bo‘lib, 1-qismda vatanimizning ijtimoiy va iqtisodiy hayoti bo‘yicha umumiy geografik ma’lumotlar o‘rin olgan. Darslikning 2-qismida esa, respublikaning iqtisodiy rayonlari va ma’muriy-hududiy birliklar xo‘jaligining geografik xususiyatlari haqida iqtisodiy-ijtimoiy geografik bilimlar keltirilgan [2]. Biz tomonimizdan o‘rganilayotgan “Yoqilg‘i sanoati” mavzusi darslikning 1-qismida berilgan. Unda o‘quvchilarga yoqilg‘i sanoati, uning tarmoq va hududiy tarkibi, gaz, neft, ko‘mir sanoati va uning insonlar xo‘jalik faoliyatidagi ahamiyati to‘g‘risidagi iqtisodiy geografik bilimlar bilan qurollantiradi. Bu mavzuni o‘qitishda ta’lim texnologiyalarining hozirgi zamon “Assesiment” interfaol usullarni dars jarayoniga tadbiiq qilish yo‘llari haqida fikr yuritdik. Quyida mazkur mavzuni o‘qitishda qo‘llanilishi tavsiya etilgan usullarning tadbiiqi misol sifatida keltirilgan.

«Assesiment» texnikasi. Ushbu texnika baholash metodi ichida usul sifatida qo‘llaniladi. Texnika mohirlik, ustalik degan ma’noni bildiradi, demak o‘quvchilarlar o‘z bilim, ko‘nikma, malakalarini mohirlik bilan sinab, o‘z-o‘zlarini

baholashlari, bir sinovdan o'tishlari mumkin. Assesment (ingl.t – assesment - baho), yoki o'z-o'zini taqdimot qilish, ma'lum bir sinovdan o'tish deb belgilanadi [3, 4]. Usulning mohiyati. Ushbu uslub o'tilgan (chorak yoki o'quv yili tugagan) o'quv predmeti yoki bo'lim bo'yicha barcha mavzularni tinglovchilar tomonidan yodga olish, yoki biron-bir mavzu bo'yicha trener-o'qituvchi tomonidan berilgan topshiriq, vazifalarga mustaqil ravishda o'z munosabatlarini bildirish, shu orqali egallangan bilim, ko'nikma, malakalarni o'zlari tekshirib, baholashlariga imkoniyat yaratish va o'qituvchi tomonidan qisqa vaqt ichida barcha o'quvchilarni ham ilmiy-nazariy, ham amaliy jihatdan bilimlari, ko'nikmalarini baholay olishga yo'naltirilgan [3, 4]. Usulning qo'llanilishi: o'quv mashg'ulotlarining barcha turlarida (dars boshlanishi yoki dars oxirida, o'quv predmetining birion-bir bo'limi tugallanganida) o'tilgan mavzuni o'zlashtirganlik darajasini baholash, takrorlash, mustahkamlash, yoki choraklarda o'quvchilarni dastlabki bilimlari, ko'nikma, malakalarini aniqlab olish uchun mo'ljallangan. Ushbu usulni mashg'ulot jarayonida yoki mashg'ulotning bir qismida yakka tartibda tashkil etish mumkin. Ushbu usuldan uyga vazifa berishda ham foydalansa bo'ladi [3, 4].

Biz tomonimizdan, ushbu usuldan "Yoqilg'i sanoati" mavzusini o'qitishda darsning yangi mavzu qismini mustahkamlash bosqichida qo'llash tavsiya etiladi(1-rasm).

Tezkor savollar <ol style="list-style-type: none">1. Yoqilg'i sanoati qaysi sanoat tarmoqlarini o'zida birlashtiradi ?2. O'zbekistonda aniqlangan ko'mir zahirasi qanchani tashkil qiladi?3. O'zbekiston yiliga o'rtacha qancha miqdorda gaz va neft qazib oladi?4. Yoqilg'i sanoati qanday jarayonlarni o'z ichiga oladi?	Muammoli vaziyat $Y \longleftrightarrow ES \longleftrightarrow I$ $Y \longleftrightarrow ES \longleftrightarrow I$ <p>Bunda nima ifodalangan deb o'ylaysiz?</p>
Tushunchalar tahlili <ol style="list-style-type: none">1. Shartli yoqilg'i deb.....2. Briket bu-.....3. Yoqilg'i-energetika balansi deb.....	Amaliy ko'nikma <p>Bir yilda 20 mln kVt/soat elektr energiya ishlab chiqaradigan elektr stansiyasi uchun qancha miqdorda ko'mir, gaz yoki neft zarurligini hisoblang.</p>

1-rasm. Assesment texnikasi

Xulosa. Yuqorida o'rganilgan mavzudan kelib chiqib quyidagi xulosa va tavsiyalar ishlab chiqildi, ya'ni:

1. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida "Iqtisodiy va ijtimoiy geografiya" fanini xususan, 8-sinf O'zbekiston iqtisodiy va ijtimoiy geografiyasi kursini o'qitish jarayonida o'qitishning samarali usullaridan interfaol ta'lim texnologiyalarni keng joriy etish;
2. Har bir ta'lim muassasalarida faoliyat olib borayotgan o'qituvchilar tomonidan yuqoridagi metodlarni optimal qo'llash masalalari bo'yicha sohaning yetuk mutaxassislarini jalb etish va maxsus seminar - treninglar tashkil qilish;
3. Yaratilayotgan texnologik innovatsiyalar o'quvchilarni motivatsiyasini, faolligini, ma'suliyatini oshirishga yo'naltirilgan bo'lishi, kam vaqt oralig'ida yuqori kafolatlangan natijani ta'minlay olishiga erishish;
4. Oliy ta'lim bakalavrni muvaffaqiyatli yakunlagan har bir pedagog xodim o'z jamoalarida o'rgangan bilimi, mahorati hamda orttirgan tajribasini ta'lim muassasalarida keng targ'ib qilish va sohada erishilgan so'nggi yangiliklarni amaliyotda muntazam qo'llash kabilar tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2023 yil uchun Murojaatnomasi. Review.uz
2. M. Abdurahmonov, B. Abdurahmonov Tabiiy geogrfiya: qiziqarli dars shakllari uslubiy qo'llanma. Namangan – 2000 y.
3. Ishmuhammedov R. Yuldashyev M. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar., Toshkent-2016. – 54 b.
4. Abdinazarova, H. O. "ФАРФОНА ИҚТИСОДИЙ РАЙОНИДА ТАШКИЛ ЭТИЛГАН КИМЁ САНОАТ КОРХОНАЛАР ФАОЛИЯТИНИНГ ГЕОГРАФИК ТАВСИФИ." *Экономика и социум* 3-2 (94) (2022): 351-356.
5. Oripovna, Abdinazarova Xidoyatxon, and Abduvohidova Zumradxon. "Sectoral and Regional Characteristics of the Chemical Industry in Uzbekistan." *American Journal of Social and Humanitarian Research* 3.11 (2022): 333-338.
6. Kh, Komilova N., and H. O. Abdinazarova. "The role and geographical features of the chemical industry in the development of the economy of Uzbekistan." *Экономика и социум* 5-1 (84) (2021): 248-255.

7. Abdinazarova, X. O. "Geographic approach to the development of the network of chemical industry of Uzbekistan." *Экономика и социум* 9 (76) (2020): 3-7.
8. Oripovna, A. K. "The Importance of Establishing a Cluster System in Improving the Territorial Structure of the Chemical Industry of Fergana Economic District." *International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences* 2.6 (2022): 135-140.
9. Komilova, N. Kh. "Abdinazarova Kh. O. Some theoretical aspects of the development of the chemical industry." *European Science Review Austria Vienna* (2019): 25-27.
10. Abdinazarova H.O. "ФАРҒОНА ИҚТИСОДИЙ РАЙОНИДА ТАШКИЛ ЭТИЛГАН КИМЁ САНОАТ КОРХОНАЛАР ФАЛИЯТИНИНГ ГЕОГРАФИК ТАВСИФИ" *Экономика и социум*, по. 3-2 (94), 2022, pp. 351-356.
11. Abdinazarova, X. O. "Geographic approach to the development of the network of chemical industry of Uzbekistan. Экономика и социум. Электронное периодическое издание Россия, г. Саратов 2020. № 9 (76)." 3-7.
12. Oripovna, Abdinazarova Xidoyatxon. "Stages of Development of Uzbekistan Industry and Changes in It." *Eurasian Journal of History, Geography and Economics* 20 (2023): 56-60.
13. Oripovna, Abdinazarova Xidoyatxon, and Abdinazarov Bunyodjon Khaliqnazarovich. "Application of Non-Standard Test Tasks in Teaching the Subject of "Lower Amu Darya Economic District"." *Eurasian Journal of History, Geography and Economics* 20 (2023): 61-64.

